

UN PROCES DE AUTONOMIZARE *

Tentativa de a defini specificul teatrului de marți scara, al teatrului TV, se leagă mai totdeauna de modalitățile formale de transpunere a textului în limbaj telegenic.

Fără a ignora faptul că și limbajul telegenic încearcă să se precizeze și să-și afle formulări exacte în legătură cu teatrul TV, nu putem vorbi în mod serios și complex despre *specie* în teatrul TV decît pornind de la scenariu. Fie că este vorba de scenariul scris *pentru* teatrul TV, fie că se izbuște translaarea unei teme, a unui subiect, dintr-o modalitate de expresie în alta. De sigur, forma structurării materialului — piesă de teatru, scenariu radiofonic, scenariu de film — este importantă. Ea poate suferi însă transformările cerute de fiecare gen în parte, păstrîndu-și interesul și prilejuind creații notabile. Drumul parcurs de scenariul radiofonic *Zestre* de Paul Everac către vizualizare, devenind *scenariu de teatru TV* și apoi scenariu de film, este elocvent.

Dar, depășind nivelul formal, cu fiecare „scenariu de teatru TV“ care intră în lucru, ne punem întrebarea în ce măsură el își îndreptățește numele, în ce măsură *specificitatea* vizează nu numai forma, ci și conținutul lui.

Sinteză superioară a artelor, calitativ diferită de cea a teatrului sau a filmului, scenariul de teatru TV se impune tot mai frecvent ca o existență de sine stătătoare, parcurgînd un proces de *autonomizare* a genului. „Originalitatea unui popor nu se manifestă numai în creațiile ce-i aparțin, ci și în modul cum asimilează motivele de largă circulație“ (Lucian Blaga). Operînd o transmutare a cuvîntelor poetului și filozofului Lucian Blaga la domeniul de care ne ocupăm, concluzia este că scenariul de teatru TV există și își păstrează specificitatea și în cazul abordării unor lucrări din dramatur-

gia românească și universală, clasică și contemporană. Atît *Băleescu* de Camil Petrescu cît și *Doctor Faustus* de Marlowe (am ales două exemple la întîmplare, din multele posibile) au fost realizate pornind de la un scenariu de televiziune și nu de la piesele respective — este vorba de *adaptarea pentru televiziune*, mult discutată și adesea discutabilă, dar absolut necesară.

Revenind la cuvintele lui Blaga, originalitatea televiziunii nu se manifestă doar „în creațiile ce-i aparțin“, ci și în *modul cum asimilează* motivele unor genuri înrudite. Și, subliniez din nou, *elementele formale* nu alcătuiesc decît o parte a ceea ce ne-am obișnuit să numim „adaptare pentru televiziune“. Scurtările operate în text, reducerea numărului de personaje sau de ambianțe, căutarea unor soluții telegenice care să exprime cît mai exact ideea piesei, nu înseamnă nimic, sau aproape nimic, fără punctul de vedere al adaptatorului față de opera respectivă, față de sensurile ei actuale.

În ceea ce privește *scenariul original de actualitate* scris pentru teatrul TV — formulare lungă și obositoare, pe care sintem nevoiți s-o folosim în absența unei terminologii bine precizate a genului, așa cum spuneam — căutările sînt numeroase și uneori ele trasează un drum. Fiînd vorba de un proces în plină desfășurare, încercările de clasificare sau generalizare sînt, evident, premature. Am ales, pentru exemplificare, una din direcțiile posibile de manifestare a specificului în conținutul scenariului de actualitate pentru teatrul TV, al cărui certificat de existență a fost semnat cu *Descoperirea familiei* și autenticat prin *Cînd trăiești mai adevărat* de Paul Everac, prin *Personalitate pentru concurs* de Corneliu Marcu, prin *Ape și stele* de Doru Moțoc, prin *Interviul* de Dumitru Drăgan.

Un romancier (Ion Brad), un dramaturg (Virgil Stoenescu) și un reporter de televi-

* Comunicare susținută la sesiunea științifică „Teatrul TV — un nou gen de spectacol și estetica lui“, 23—24 ianuarie a.c.

„Personalitate pentru concurs“ de Corneliu Marcu în regia Letiției Popa

ziune (Rodica Rarău): rezultatul acestei colaborări s-a numit *Descoperirea familiei* — spectacol de teatru TV semnat de regizorul Cornel Popa, un spectacol în care specificul nu mai atinge forma scenariului, ci pătrunde în chiar conținutul lui. Nu mă refer numai la prezența printre personaje a unui cunoscut și prețuit reporter de televiziune, Rodica Rarău, ci la impresia de adevăr, de autenticitate, de viață pe care o degajă întregul spectacol. De la întrebările reporterului și pînă la evocarea emoționantă a vieții, surprinsă în curgerea ei, e cale de un... roman! De la intenția unei emisiuni de actualitate la descoperirea psihologiei complexe și contradictorii a unui țaran în momentul colectivizării, e tocmai drumul scenariului *Descoperirea familiei*.

Improvizația reporterului nu mai are nimic de a face cu scrierea minuțioasă și dificilă a scenariului. Intervine însă un element specific: fascinația microfonului și a transmisiei directe. Televiziunea nu poate concura cu cinematografia nici prin dimensiuni, nici prin spectacol. Unicul spectacol inedit și cel mai seducător pe care-l poate oferi este cel al vieții, surprins în ipostaze variate și prin tehnici diverse. În stradă, printre trecătorii grăbiți și preocupați, microfonul și aparatul de luat vederi descoperă un material dramatic dens, bogat,

care își așteaptă, parcă, scenaristul sau dramaturgul.

S-ar părea că, în ultima vreme, scenariștii teatrului TV s-au hotărît să-și deconspire telespectatorilor procesul de creație; mi se pare semnificativ faptul că *Descoperirea familiei* nu a rămas un caz aparte, unic în felul lui.

Fără să acredităm ideea *influențelor*, notăm câteva titluri semnificative prin direcția comună în care se înscriu și pe care o impun. Telespectatorul se simte solidar în destinul și în răspunsurile date reporterului, cu eroii spectacolului *Cînd trăiești mai adevărat* de Paul Everac, în regia lui Ion Cojar. Reporteurul de televiziune este de această dată interpretat de artistul poporului Radu Beligan. Premiul I, la ultima ediție a concursului pentru scenarii, este acordat, de un juriu distins, lui Corneliu Marcu, autorul lucrării *Personalitate pentru concurs*. De astă dată un scriitor, este cel care caută, într-o mare uzină, subiectul pentru ...un scenariu de teatru TV.

Sigur că acest gen de scenariu, pornind de la ideea reportajului de televiziune, nu poate și nu trebuie să se transforme într-un șablon; este însă o orientare care demonstrează existența unor modalități de expresie specifice, prin *formă* și *conținut*, noului gen.